

Foto: Pauline van Marle

Hoe gezond zijn de Nederlandse uilenpopulaties?

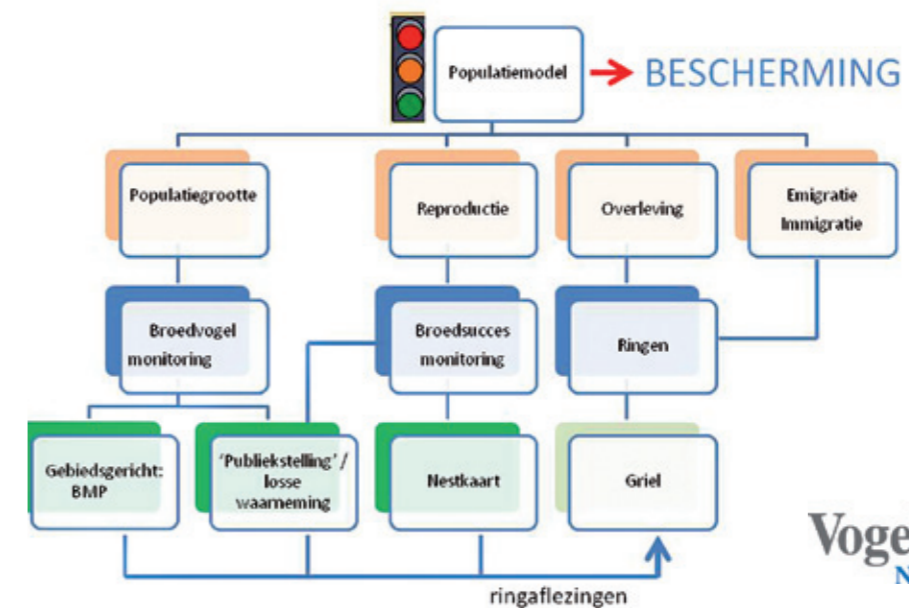
Ruud Foppen, programmacoördinator populatiebiologie vogels
Robert Kwak, hoofd bescherming

In Nederland verkeren we in de gelukkige omstandigheid dat er veel onderzoek wordt gedaan aan onze uilen. Honderden vrijwilligers, zoals u, houden zich daarmee bezig. Van bijna alle soorten hebben we gegevens over de aantallen, de verspreiding, de veranderingen daarin en het broedsucces. Daarnaast worden er veel nestjongen geringd waarmee ook gekeken kan worden naar de overleving. Dat is een belangrijke basis voor de bescherming van onze uilensoorten.

Maar het is nog niet zo gemakkelijk om een diagnose te stellen als zich een probleem aftekent omdat bijvoorbeeld de soort afneemt en op de Rode Lijst terecht komt. We hollen te vaak achter de feiten aan. Daar willen we als Vogelbescherming verandering in brengen. En dat kan ook. De komende jaren gaan we een duidelijk accent leggen op een wetenschappelijk onderbouwde beschermingsaanpak. Daarvoor is een goed inzicht in de gezondheidstoestand van de vogelpopulaties: van 'wat is er mis?' tot 'wanneer is de patiënt gezond?'.

Wat willen we bereiken?

In 2011 heeft Vogelbescherming een 3-jarig programma gestart om van de Nederlandse vogelpopulaties in kaart te brengen wat de aantallen, trend, geboorte- en sterftecijfers zijn. Daarmee kunnen we analyseren welke (bewijsbare) factoren verantwoordelijk zijn voor negatieve veranderingen. Daaruit moeten wetenschappelijk verantwoorde conclusies worden getrokken voor effectieve bescherming. Want daar gaat het uiteindelijk om: hoe kunnen we soorten beter beschermen?

In ons ideaalplaatje zit bovendien een zgn. "early warning systeem". Een waarschuwingssysteem waarmee we niet meer achter de feiten aan hollen. In economische termen zou men dat kunnen aanduiden met een winst-verliesverwachting. We gaan er van uit dat daarmee sneller actie kan worden ondernomen om te voorkomen dat een soort in een 'ongezonde' toestand komt en terecht komt op de Rode Lijst, of uit ons land verdwijnt. Al in 2011 willen we komen met een eerste versie van een 'winstverwachting' voor onze vogels. Daarnaast willen we zo snel mogelijk via voorbeelden van een zo groot mogelijk aantal vogelsoorten aantonen hoe je via een analyse van verzamelde gegevens een goede diagnose kunt stellen over hun gezondheidssituatie. Uilensoorten zijn daarvoor goede kandidaten vanwege de geweldige gegevensverzameling over een lang reeks van jaren

Populatiemodellen

Om de analysestap van gegevens naar knelpunten te maken heb je een instrumentarium nodig dat populatiegegevens met elkaar in verband brengt. Dat kan door te werken met populatiemodellen. De toepassing van dit instrumentarium levert ons kennis op over de vitale processen die spelen bij een bepaalde soort. Zo kunnen we hopelijk straks voor veel soorten vragen beantwoorden zoals: is de jaarlijkse overleving onvoldoende of is juist het aantal grootgebrachte jongen onder de maat?

De steenuil als voorbeeld

Door met name de inspanningen van STONE is er een uitstekend beeld van de demografische gegevens van steenuilen. En daar valt heel veel uit te halen. Uit de broedsuccesgegevens die door SOVON in samenwerking met STONE zijn geanalyseerd werd de voorzichtige conclusie getrokken dat een afnemend nestsucces mogelijk een oorzaak was van de aantalsterugloop (Willems et al. 2004). Een analyse van ringgegevens uitgevoerd door het Vogeltrekstation heeft inzicht gegeven in het verloop van de jaarlijkse overleving van eerstejaarsvogels en adulten (LeGouar et al, 2010). Daaruit is onder meer gebleken dat met name de eerstejaarsoverleving sterk is afgenomen en dat dit ook een belangrijk (alternatieve) verklaring is voor de afname van de steenuilpopulatie. De adultenoverleving schommelt wel sterk maar vertoont geen trend in de tijd. Nu is de vraag: welke factor draagt in welke mate bij en hoe kunnen we die met beschermingsmaatregelen beïnvloeden? Populatiemodellen kunnen de relatieve bijdrage van zowel overleving als het nestsucces 'wegen'. LeGouar et al. (2010) komen na een dergelijke analyse tot de conclusie dat het vooral de afgenomen eerstejaarsoverleving is die de populatietrend heeft veroorzaakt en minder het afgenomen nestsucces. Dat geeft een duidelijke vingerwijzing voor de lijst met potentiële oorzaken zoals de toegenomen verkeersdruk, meer predatie of een slechter foerageerhabitat voor pas uitgevlogen jongen. Dat geeft ook zicht op het handelingsperspectief voor de vervolgonderzoek en bescherming.

Dit steenuilvoorbeeld toont dan ook aan dat het 'geïntegreerd' analyseren van de beschikbare gegevens met populatiemodellen van groot belang is.

Meer uilensoorten langs de lat?

Het zou natuurlijk prachtig zijn als we voor meer uilensoorten straks dit soort analyses kunnen uitvoeren. Voor de kerkuilpopulaties zijn er ongetwijfeld voldoende gegevens. Voor de bosuil komen we ook een heel eind, zo is de verwachting. Voor een zeldzame verdwijnende soort zoals de velduil zal het wel lastig blijken te zijn om dergelijke analyses nu uit te voeren. Er valt weinig meer te meten. Dat is wellicht anders voor een opkomende soort als de oehoe. Een uitdaging is de situatie voor de ransuil. Deze sterk afnemende soort zit nog niet goed in het nestkaartenproject. Zeker niet de laatste jaren vanwege de steeds lagere aantallen broeders. Tevens is het de vraag of we voldoende ringterugmeldingen hebben voor een overlevingsanalyse. Maar als we positief inzetten dan zouden we voor minimaal vier uilensoorten een 'geïntegreerde' analyse kunnen uitvoeren. Dat zal ons naar verwachting verder helpen bij het opsporen van de belangrijkste factoren die de populatieschommelingen veroorzaken.

Samenwerking noodzakelijk

Dit soort analyses kan niet van de grond komen zonder goede samenwerking. Daarbij, het is reeds gezegd, zijn de soortgerichte gegevensverzamelingen door de diverse uilenvrijwilligers worden verzameld van essentieel belang. Niet alle factoren worden al voldoende onderzocht. Per soort moeten we gericht kijken naar de noodzakelijke accenten. Het Vogeltrekstation en SOVON zullen de verzamelde gegevens verwerken tot kengetallen die de basis vormen voor de analyses. We prijzen ons gelukkig dat we gebruik kunnen maken van de ervaringen van populatiemodexperts in Nederland, maar ook daarbuiten. Zo hebben we al een goede samenwerking opgezet met de Radboud Universiteit in Nijmegen. Daarnaast hopen we dat de uilenwerkgroepen mee willen werken aan de bewerking en de benutting van de o zo waardevolle gegevens die ze hebben verzameld.

Vogelbescherming initieert deze samenwerking en zal zelf vooral bijdragen aan het ontwikkelen van

Foto: Johan Krol

een goede beschermingsstrategie wanneer eenmaal duidelijk is wat er schort aan een soort. In samenwerking met de landelijke uilenwerkgroepen willen we effectieve en efficiënte beschermingsmaatregelen ontwikkelen en praktische bescherming waar nodig en mogelijk faciliteren. Zo zijn we terug bij u, de actieve uilenonderzoekers en – beschermers.

Veel werk aan de winkel dus en veel ambitie, dat ook. Maar we zetten bewust vol in op deze ontwikkeling omdat we daarmee denken het beschermingswerk effectiever en dus beter te maken.

We zullen de komende drie jaar regelmatig laten weten hoe het gaat met 'de gezondheid van de Nederlandse vogelpopulaties' en welke voortgang er is gemaakt.

